

Dr. Hediye ERGİN

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı

1. GENEL OLARAK

Mevcut sosyal güvenlik yasalarının tek bir yasa ile birleştirilmesi amacıyla kabul edilen 31.5.2006 tarihli ve 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”nun¹ yürürlük tarihi 1.1.2007 olarak belirlenmişti. Anayasa Mahkemesi'nin 15 Aralık 2006 tarihinde 5510 sayılı Kanun'un bazı düzenlemelerinin kısmen ya da tamamen iptaline karar vermesi üzerine² yasanın yürürlüğü ilk olarak 1.7.2007 tarihine³, daha sonra 5655 sayılı Kanun ile 1.1.2008 tarihine⁴, 2008 Yılı Bütçe Kanunu⁵ ile üçüncü olarak 1.6.2008 tarihine ertelendikten sonra, en son 5754 sayılı Kanun⁶ ile de çoğu maddeleri için yürürlük tarihi “2008 yılı Ekim ayı başı” olarak belirlenmiştir⁷.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda⁸ Yaşlılık Sigortası 28 ila 31. maddelerde düzenlenmiştir. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda yaşlılık aylığına hak kazanmak için sigortalının yaşı, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi esas alınmışken, 5510 sayılı Kanunda yaşlılık aylığına hak kazanmada sadece sigortalının prim ödeme gün sayısı ve yaşı esas alınmış olup, sigortalılık süresinin bu konuda bir önemi yoktur.

506 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalıların emekliliğe hak kazanmaları açısından üç ayrı grup vardır⁹.

İlk gruba girenler, 4447 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 8.9.1999'dan önce sigortalı olup, bu tarih itibariyle emekliliğe hak kazanmış olanlar ve sigortalılık süresi 18 yıl ve daha fazla olan kadınlar ile 23 yıl ve daha fazla olan erkeklerdir¹⁰. Bunlar, halen çalışmakta da olsalar, kadınlar 20, erkekler 25 yıllık sigortalılık süresini doldurup, 5000 gün prim ödedikleri tarihte yaş şartı aranmaksızın emekli olabileceklerdir (Geç m. 81/A)¹¹.

İkinci gruba girenler, 8.9.1999 tarihi itibariyle sigortalılık süresi 18 yıldan az kadınlar ile 23 yıldan az erkeklerdir. Bu gruptakiler kademeli geçiş koşullarına tabidir (Geç.m. 81/B)¹².

Üçüncü gruptakiler 8.9.1999 tarihinde ilk kez çalışmaya başlayanlardır. 58 yaşını tamamlayan kadınlar ve 60 yaşını dolduran erkekler, en az 7000 gün prim ödediklerinde veya aynı yaşları tamamladıklarında 25 yıldan beri sigortalı olmaları ve en az 4500 gün prim ödemeleri koşuluyla, emekli olabileceklerdir (506 s.K. m. 60/A).

Sosyal güvenlik reform amacı ile hazırlanan 5510 sayılı Kanun ile emekli olma şartları açısından farklı sigortalı gruplar ortaya çıkmıştır. Bu yazıda 5510 sayılı Kanundaki bu farklı grupların yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları incelenecektir.

II. YAŞLILIK AYLIĞI KOŞULLARI

1. Genel Emeklilik Koşulları

5510 sayılı Kanun'un 28. maddesinde yaşlılık aylığına hak kazanma açısından işçiler (m. 4/I-a'lılar), bağımsız çalışanlar (m. 4/I-b'liler) ve kamu görevlileri (m. 4/I-c'liler) için farklı koşullar düzenlenmiştir.

İşçilerin,

- kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmaları ve
- 7200 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları gerekmektedir.

Bağımsız çalışanların,

- kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmaları ve
- 9000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları gerekmektedir.

5510 s. Kanun'un 28. maddesinde emekli olabilmek için aranan 9000 gün prim koşulu 25 yıllık sigortalı çalışma arayan 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu ile paralellik göstermektedir. Bağımsız çalışanlara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması da zorunludur.

Kamu görevlilerinin,

- kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmaları ve
- 9000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları gerekmektedir.

5510 s. Kanun'un 28. maddesinde emekli olabilmek için aranan 9000 gün prim koşulu 25 fiili hizmet yılı çalışmayı arayan 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile paralellik göstermektedir¹³.

Halen kadınlarda 58, erkeklerde 60 olan yaş koşulu her çalışan grubu için (işçi, bağımsız, kamu görevlisi) ilk olarak 1.1.2036'ya kadar değişmeden devam edecektir. 1.1.2036'dan 1.1.2048'e kadar ise kademeli bir artış düzenlenmiştir. Buna göre emeklilik yaşı 1.1.2036'dan 1.1.2048'e kadar iki yılda bir, birer yaş artırılmaktadır (5510 s. K. m. 28/II-a)¹⁴. Buna göre;

01/01/2036 ila 21/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

1/1/2038 ila 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

1/1/2040 ila 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

1/1/2042 ila 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

1/1/2044 ila 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2046 ila 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65,

olarak uygulanacaktır. Ancak işçilerin yaş hadlerinin uygulanmasında (a) bendinde belirtilen prim gün sayısı şartının doldurulduğu tarihte geçerli olan yaş hadleri esas alınacaktır (5510 s. K. m. 28/II-a).

Görüldüğü gibi 1.1.2048'e kadar kadınlar ve erkekler için farklı yaşlar öngörülmüşken, 2048'den sonra kadınlar ve erkekler için aynı yaş getirilmiş, bu tarihten sonra emekli olma yaşı herkes için 65 olarak kabul edilmiştir. Sosyal güvenlik sistemimizde ilk defa bu kadar uzun bir dönem için düzenleme öngörülmektedir¹⁵. 40 yıllık bir dönemi bugünden düzenlemek son derece iddialı bir çabadır. İki yıllık geçmişi olan bu reform hazırlıklarının, bu derece önemli, toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren sosyal güvenlik konusunda yetersiz kalacağı ve çözüm yerine kaos getireceği yaygın bir biçimde dile getirilmekte, vurgulanmaktadır¹⁶.

30.4.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olan işçiler ancak daha fazla prim ödeyerek yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir (Geç. m. 9/I). 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için en az 7000 gün prim ödemek gerekmekte iken (m. 60/I-A), 5510 sayılı Kanun ile prim ödeme gün sayısı 7200 güne yükseltilmiştir (m. 28/I-a).

2. İlk defa 8.9.1999 ila 30.4.2008 tarihleri arasında sigortalı olanların emekliliği

5510 s. K. m.4/I-a kapsamında olup da 8/9/1999 tarihinden 30/4/2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı olanlar; kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve 7000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla veya kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün malûllük, yaş-

lılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar (Geçici m. 9/I). Bu düzenleme 506 s.K. m. 60/A'daki düzenlemenin tekrarıdır. Böylece, 08.09.1999 ile 30.04.2008 tarihleri arasında, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında ilk kez sigortalı olanların, sigortalı oldukları gündeki geçerli koşullarla yaşlılık aylığına hak kazanma olanakları korunmuştur.

2925 sayılı Yasa kapsamındaki tarım işçileri de 8.9.1999 tarihinden 30.4.2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı olma koşuluyla kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve 15 yıldan beri sigortalı olup 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemek şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar (Geçici m. 9/III). Bu düzenleme 2925 sayılı Yasanın 20. maddesindeki koşulların tekrarıdır. Böylece, 08.09.1999 ile 30.4.2008 tarihine kadar 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında ilk kez sigortalı olanların, sigortalı oldukları günde geçerli koşullarla yaşlılık aylığına hak kazanma olanakları korunmuştur.

Geçici 9. maddenin 2. fıkrası ile m.4/I-b kapsamında olup da 8/9/1999 tarihinden 30/4/2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı olanlar kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması veya kadın ise 60, erkek ise 62 yaşını doldurması ve en az 15 tam yıl malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemesi şartıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanma olanakları korunmuştur. Burada 1479 sayılı Kanununun 35. maddesi tekrarlanmıştır.

Geçici 9. maddenin 3. fıkrası ile m.4/I-c kapsamında olup da 8/9/1999 tarihinden 30/4/2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı olanlar kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması veya 61 yaşını doldurması ve en az 15 tam yıl malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemesi şartıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanma olanakları korunmuştur. Bu düzenlemede 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. maddesinde yer alan emeklilik koşulları tekrarlanmıştır.

3. Kolaylaştırılmış emeklilik koşulları

a) İleri Yaştakiler bakımından

5510 s. K.'nin 28. maddesinin 3. fıkrasında yer alan bu düzenlemeye göre, "Sigortalılar, ikinci fik-

ranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabilirler". Benzer bir düzenleme 506 sayılı Kanunda da bulunmaktadır. Kadınlar 58, erkekler ise 60 yaşını doldurmuş olmak, 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün prim ödemek koşuluyla yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedirler (SSK m. 60/I, A-b).

"İleri yaştakiler için kolaylaştırılmış emeklilik"¹⁷ olarak da adlandırılabileceğimiz m. 28/3'deki bu düzenlemeye göre, emekli olabilmek için ödenmesi gereken prim miktarı 9000 günden 5400 güne indirilmekte, buna karşılık doldurulması gereken yaş, üç yıl artırılmaktadır. Yani, m.28/2- (a)'daki erkekler için 60, kadınlar için 58 olan emeklilik yaşı sırasıyla 63'e ve 61'e çıkarılmaktadır. Böylece yaş koşulunu yerine getiren kişiler 15 yıllık çalışmayla (5400:360=15) yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir.

İleri yaştakiler için kolaylaştırılmış bu emeklilikte de bir geçiş sürecine yer verilmiştir. 28. maddede belirtilen 5400 günlük süre ilk defa; 30.4.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4600 gün olarak, 01/01/2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 4600 güne 100 gün eklenmek suretiyle 5400 günü geçmemek üzere uygulanacaktır (Geçici m. 6/VII-b, 1, 2).

b) Erken Yaşlananlar bakımından

5510 sayılı Kanun ile erken yaşlananlar için kolaylaştırılmış bir emeklilik seçeneği de getirilmiştir. 55 yaşını dolduran ve erken yaşlanmış olduğu tespit edilen sigortalılar, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde yaşlılık aylığından yararlanırlar (m. 28/VII).

c) Maden İşçileri bakımından

5510 sayılı Kanununun 28. m.'nin 6. fıkrasına göre Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde sürekli veya münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar 55 yaşında emekli olabileceklerdir.

30.4.2008 tarihinden önce 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'na göre sigortalı sayılan maden işçilerinin emekliliği için 5510 s. Kanununun geçici 9. m.'nin 4. fıkrası'na üç alternatif emeklilik seçeneği

getirilmiştir. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre sigortalı sayılanlardan;

- En az 20 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan ve bu işlerde en az 5000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara yazılı talepleri halinde 28 inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığı bağlanır.

- En az 25 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde yeraltı münavebelilerinde çalışan ve bu işlerde en az 4000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara da 28 inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın 8100 gün prim ödemiş sigortalılar gibi yaşlılık aylığı bağlanır.

- 50 yaşını dolduran ve malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi çalışmalarının en az 1800 gününü Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde geçirmiş olan sigortalılara da birinci fıkrada belirtilen diğer şartlarla yaşlılık aylığı bağlanır.

d) Malûller bakımından

5510 s. Yasa'nın 28. maddesinin 4 ve 5. fıkralarında iki grup malul ele alınmış ve hangi koşullarla yaşlılık aylığına hak kazanacakları düzenlenmiştir.

aa) Kayıp oranı en az % 60 olanlar

Bunlar 5510 s. Yasa'nın 25. maddesine göre malûl sayılanlardır. Yani çalışma güçlerinin veya iş kazası meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma güçlerinin % 60'ını kaybetmiş olan kişilerdir. Bu kayıp çalışmaya başladıktan sonra gerçekleşirse sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmekte, çalışmaya başlamadan önceki bu derecedeki sakatlıklar malullük aylığı bağlanması sonucunu doğurmaktadır. İşte bu durumdakilere 5510 sayılı Yasa'nın 28/4. maddesi yaşlılık aylığı bağlanmasını öngörmüştür. Bunun için sigortalının:

- Çalışmaya başladığı sırada 25. maddeye göre malul olması,

- 15 yıldan beri sigortalı olması,

- 3960 gün (11 yıl) malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi ödemiş olması aranır.

Böylece malul sigortalıya 33 yaşını doldurunca (18+15) yaşlılık aylığı bağlanabilecektir.

Geçici 6. maddeye göre kademeli geçiş uygulanarak, belirtilen 3960 günlük süre ilk defa; 1.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için 3700 gün olarak, 1.1.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise, her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 3960 günü geçmemek üzere uygulanacaktır (Geç. m. 6/7-c, 1,2).

bb) Kayıp oranı % 60'ın altında olanlar

28. maddenin 5. fıkrasında malûllere bağlanacak yaşlılık aylığı konusunda kolaylaştırılmış iki yol daha öngörülmüştür. Burada sigortalılık süresi ve prim gün sayısı artırılmış, sadece çalışma gücü kaybı dikkate alınarak bir kademelendirme yapılmış, meslekte kazanma gücü dikkate alınmamıştır. Buna göre;

- Çalışma gücü kayıp oranları % 50-59 arasında olanlar en az 16 yıl sigortalı olma ve 4320 gün (12 yıl) prim ödeme koşuluyla, 34 yaşını doldurunca (18+16) yaşlılık aylığına hak kazanacaktır.

- Çalışma gücü kayıp oranları, % 40-49 arasında olanlar ise, en az 18 yıl sigortalı olma ve 4680 gün (13 yıl) prim ödeme koşuluyla, 36 yaşını doldurunca (18+18) yaşlılık aylığına hak kazanacaklardır.

Geçici 6. maddeye göre kademeli geçiş ile yukarıda belirtilen 4320 günlük süre ilk defa; 1.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün olarak, 1.1.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise, her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4320 günü geçmemek üzere uygulanacaktır (Geç. m.6/VII-d, 1, 2).

Yine kademeli geçiş ile yukarıda belirtilen 4680 günlük süre ilk defa; 1.10.2008 ile 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4100 gün olarak, 1.1.2009 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 4100 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4680 günü geçmemek üzere uygulanacaktır (Geç. m. 6/VII-e,1,2).

e) Başkasının bakımına muhtaç çocuğu olan kadın işçiler bakımından

5510 sayılı Yasa ile kadınlar için önemli sayılabilecek bir hüküm eklenmiştir. Buna göre, "Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli ba-

kımına muhtaç derecede malül çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir” (m. 28/8).

4. Kamu Çalışanlarına Özel Emeklilik

5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin I. fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılan bazı kamu görevlilerine yaşlılık aylığı bağlanmasına ilişkin özel düzenlemeler aynı Kanunun 44. maddesinde yer almıştır. Bu maddeye göre yaş haddi nedeniyle ve kadrosuzluk nedeniyle emeklilikte prim ve yaş şartı kolaylaştırılmış şekilde uygulanmaktadır.

a) Yaş haddi nedeniyle emeklilik

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’nun 40. maddesi gereğince yaş haddinden emekliye ayrılanlara 5400 gün prim ödeme gün sayısı olması halinde yaşlılık aylığı bağlanır (m. 44/I-a). 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu’nun 40. maddesinde ise emekli olma yaş haddi olarak 61 yaş kabul edilmiş, b ve ç bentlerindeki istisnalar dışında, bu yaşı dolduranların görevleri ile ilişkilerinin kesilmesi kabul edilmiştir. Kamu hizmetinde çalışmakta olanlar 61 yaşını doldurmak ve 5400 gün prim ödemek koşuluyla emekli olabileceklerdir.

b) Kadrosuzluk nedeniyle emeklilik

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu’na tabi olarak çalışanlardan özel kanunları gereğince kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenlere yaş şartı aranmaksızın prim ödeme gün sayısı 9000 gün olması halinde yaşlılık aylığı bağlanır (m. 44/VI). Bu seçenekte de emeklilik için sadece prim koşulu aranmaktadır.

c) Re’sen emeklilik

5510 s. Kanununun m.4/I-c kapsamında olanlardan subay, astsubay, askerî memurlarla uzman jandarma ve uzman erbaşlar ahlâk noktasından hükümle veya yetersizlik ya da disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askerî mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca re’sen, bunlar dışında kalanlar ise ahlâk ve yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğine göre sicilleri üzerine kurumlarınca re’sen emekliye sevk

edilenlere ise, 28 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayısını tamamlamaları halinde yaşlılık aylığı bağlanır.

III. YAŞLILIK AYLIĞININ HESABI

5510 sayılı Kanununun 29. maddesinde yaşlılık aylığının nasıl hesaplanacağı düzenlenmektedir. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile aynı fıkranın (c) bendine göre bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığı, temel olarak ortalama aylık kazançla, aylık bağlama oranının çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır¹⁸. 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce (1.10.2008) iştirakçi olan kamu görevlilerinin yaşlılık aylığı ve bu aylıkların artırılması ise 5434 sayılı Kanuna göre yapılacaktır (geç. m.4).

5510 s. Kanun’a göre,

$$\text{Yaşlılık Aylığı} = \frac{\text{Ortalama Aylık Kazanç}}{\text{Kazanç}} \times \text{Aylık Bağlama Oranı}$$

olarak formüle edilebilir.

Aylık bağlamaya esas alınan ortalama aylık kazanç: Sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibari hizmet süresi ile fiili hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır (Md. 29/II).

$$\text{Ortalama Aylık Kazanç} = \text{Ortalama Günlük Kazanç} \times 30$$

$$\text{Ortalama Günlük Kazanç} = \frac{\text{Her Yılın Prime Esas Kazancı} \times \text{Güncelleme Katsayısı}}{\text{Toplam Prim Ödeme Gün Sayısı}}$$

29. maddeye göre ortalama aylık kazancın hesabında “güncelleme katsayısı” kullanılacaktır. “Güncelleme katsayısı: Her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının % 100’ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının % 30’unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan değeri, ifade eder.” (m. 3/ 29).

Aylık bağlama oranı, sigortalının malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır.

5510 s. Kanuna göre bağlanan gelir ve aylıklar, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir (m. 55/II).

Aylık bağlama oranı, sigortalının malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır. Ancak aylık bağlama oranı % 90'ı geçemez.

5510 s. Kanun ile yaşlılık aylığı bağlanmasında, sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok daha sonraki dönem için daha az oranda aylık bağlanması sistemi terk edilmiş, her yıl için sabit bir oran belirlenmiştir. Bu düzenleme ile daha fazla aylığa hak kazanmak isteyen sigortalıların daha uzun süre sistemde kalmaları sağlanmaya çalışılmıştır¹⁹. Ancak, bu sistemle aylık bağlama oranları çok düşük olacaktır ve bu düzenlemeden en fazla da Emekli Sandığı Kanunu'na tabi olarak çalışanlar etkilenecektir²⁰. Emekli Sandığına tabi olanlar 25 yıl karşılığı olarak % 3 üzerinden aylığa hak kazandıkları için % 2'lik oran bu gruptakiler için bir geriye gidiş olacaktır.

Geçici 1. maddenin 2. fıkrasına göre, 506, 1479, 2925 ve 5434 sayılı yasalara göre bağlanan veya hak kazanan; aylık, gelir ve diğer ödenekler ile 8/2/2006 tarihli ve 5454 sayılı Kanun'un 1. maddesine göre ödenmekte olan ek ödemenin verilmesine devam edilir. Bu gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, 5510 s. Kanun ile yürürlükten kaldırılan ilgili yasa hükümleri uygulanır. Bu düzenlemeye göre, 5510 sayılı Yasa'dan önce yürürlükte olan yasalara göre aylık bağlanmış ya da hak kazanılmış olması eski yasalara göre bir "kazanılmış hak"tan söz edebilmek için şarttır.

Geçici 2. maddede bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan sosyal güvenlik yasalarına tabi geçen çalışmalar için bağlanacak aylığın hesaplanması düzenlenmiştir. Bu maddeye göre 5510 sayılı Yasa'nın yürürlüğünden önce 506, 1479, 2925, 2926 sayılı yasalara tabi olanlara bağlanacak yaşlılık aylıkları aşağıda belirtildiği gibi hesaplanır:

"a) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına veya fiilî hizmet süresine ait aylık; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki kanun hükümlerine göre, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi üzerinden, bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla hesaplanacak aylığının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi ile orantılı bölümü, aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak hesaplanır.

b) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına ait aylığı, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden 29. madde hükümlerine göre hesaplanacak aylığının, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Ancak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınır.

c) Aylık, (a) ve (b) bentlerine göre hesaplanan kısmî aylıkların toplamından oluşur. Aylıklar yaklaşık 29 uncu maddenin son fıkrasına göre artırılarak belirlenir.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 82 nci maddesinin (a) bendine göre gösterge sistemi içinde hesaplanacak kısmî aylıklara esas gösterge, sigortalıların ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısı esas alınmak suretiyle hazırlanacak olan gösterge ve üst gösterge tespit tabloları esas alınarak belirlenir.

Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen sürelerle ilişkin aylığın hesabında esas alınan asgari

aylık tutarı ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 82 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre belirlenen eski tam aylık tutarı, toplam prim ödeme gün sayısı içinde bu Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen prim ödeme gün sayısının oranına tekabül eden tutar üzerinden esas alınır.

Yurt dışı hizmet borçlanması yapanların aylıkları da yukarıda belirtilen fıkralara göre hesaplanır.

Bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında sigortalı sayılanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ilgili kanun hükümleri ile bu madde hükümlerine göre yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra çalışmaya başlaması nedeniyle aylıkları kesilenlerden, işten ayrılarak yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanların yeni aylıkları, bu Kanunun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre hesaplanır.,

IV. YAŞLILIK AYLIĞININ BAŞLAMASI

5510 sayılı Kanunun 28. maddesinin 9. fıkrasına göre, yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca sigortalının işten ayrılıp talepte bulunması gerekmektedir. Talep koşulu işçi, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Buna göre:

- Hizmet akdi ile çalışanların işten ayrılmaları,
- Bağımsız çalışanlar, faaliyetine son verip vermeyeceğini beyan ettikten sonra yazılı istekte bulunmaları,
- Kamu görevlisi ise, yetkili makamdan emekliye sevk onayı aldıktan sonra ilişkilerinin kesilmesi şarttır.

5510 sayılı Kanun yaşlılık aylığının başlangıcını da yine üçlü bir ayırımla ele almıştır (m. 30/D):

- Hizmet akdi ile çalışanların, bağımsız çalışanların köy ve mahalle muhtarlarının yaşlılık aylıkları, yazılı isteklerini izleyen aybaşından,
- Kamu görevlilerinin yaşlılık aylıkları, yetkili makamdan alınan sevk onayı üzerine görevleriyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden aybaşından,
- Kamu görevlilerinden her ne şekilde olursa olsun görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanlar ile kontrol muayenesi sonucu aylığı kesilenler-

den yaşlılık aylığına hak kazananlara ise istek tarihini takip eden aybaşından itibaren başlayacaktır.

V. AYLİK ALANLARIN YENİDEN ÇALIŞMASI

Yaşlılık aylığı almakta olanlar 5510 s. Kanuna tabi olarak veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışılmaya başlarsa, yaşlılık aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi izleyen aylık ödeme döneminden itibaren kesilir. Diğer çalışan sigortalılar gibi bunlar da tüm sigorta dalları için prim ödemeye başlarlar (m. 80, 81'e göre). Bir süre sonra çalışmaktan vazgeçip, yeniden yaşlılık aylığı bağlanmasını isterlerse, çalıştıkları dönem de dikkate alınarak yaşlılık aylıkları yeniden hesaplanıp, bağlanır (m. 30/III).

Sigortalıların hem yaşlılık aylıklarını alıp, hem de sosyal güvenlik destek primi (SGDP) ödeyerek çalışabilmeleri imkânını düzenleyen 30. maddenin 4. fıkrası hiç uygulanmadan 5754 s. Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Sosyal güvenlik destek priminin miktarı 5510 sayılı Kanunun 81. maddesinin (e) bendinde düzenlenmişti²¹. Anayasa Mahkemesi, 5510 s. Kanun'un 30. m.'nin 4. f.'ndaki "...81. maddenin (e) bendi gereğince sosyal güvenlik destek primi alınır." bölümünü Kanunun m. 4/1-(b) kapsamına giren sigortalılar yönünden Anayasa'nın 2., 5. ve 60. maddelerine aykırı bularak iptal ederken, diğer sigortalılara uygulanan prim oranları yönünden bir ölçüsüzlük bulunmadığı sonucuna varmış ve bu düzenlemeyi Anayasa'nın 2. ve 60. maddelerine uygun bulmuştu. 5510 sayılı Kanun'da 5754 sayılı Kanun ile sosyal güvenlik destek primi konusunda çok önemli değişiklikler yapılmıştır; sosyal

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının tam tersine bir düzenleme yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, sosyal güvenlik destek primini sadece bağımsız çalışanlar yönünden iptal etmiş, kamu görevlileri ve işçiler açısından ise Anayasa'ya aykırılık görmemiştir.

1.10.2008 tarihinden önce çalışmaya başlayan işçi, bağımsız çalışan ve kamu görevlileri hem yaşlılık aylığı alıp hem de SGDP ödeyerek çalışabileceklerdir.

güvenlik destek priminin miktarını düzenleyen 81. maddenin (e) bendi kaldırılmış, yerine 30. maddenin 3. fıkrasının b bendine sadece bağımsız çalışanlar için bir hüküm getirilmiştir:

“4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi hariç olmak üzere diğer alt bentlerine tabi çalışmaya başlayanlardan aylıklarının kesilmemesi için yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıklarının ödenmesine devam edilir. Bunlardan, almakta oldukları aylıklarının % 15'i oranında sosyal güvenlik destek primi kesilir...”

Böylelikle, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının tam tersine bir düzenleme yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, sosyal güvenlik destek primini sadece bağımsız çalışanlar yönünden iptal etmiş, kamu görevlileri ve işçiler açısından ise Anayasa'ya aykırılık görmemiştir. 5510 s. Kanundaki düzenleme ile, kamu görevlileri ile işçiler açısından sosyal güvenlik destek primi kaldırılmış, bağımsız çalışanlar açısından zaten yüksek olan sosyal güvenlik destek primi %10'dan %15'e çıkarılarak artırılmıştır. Bu düzenleme karşısında eğer kamu görevlileri ve işçiler emeklilikten sonra çalışmaya başlarsa aylıkları kesilecektir. Bu hüküm Anayasa'nın 48. maddesinde garanti altına alınmış olan çalışma hakkı ile bağdaşmamaktadır²².

Geçici 14. maddede sosyal güvenlik destek primine ilişkin bir geçiş hükmüne de yer verilmiştir: “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce iştrakçi veya sigortalı olanlar, vazife malûllüğü, malûllük ve yaşlılık veya emekli aylığı bağlananlar ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenler hakkında sosyal güvenlik destek primine tabi olma bakımından bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilir” (Geç. m. 14/I). Bu madde için özel bir yürürlüğe girme tarihi belirtilmediği için 5510 s. Kanun'un diğer hükümleri ile birlikte 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe gireceğinden, 1.10.2008 tarihinden

den önce çalışmaya başlayan işçi, bağımsız çalışan ve kamu görevlileri hem yaşlılık aylığı alıp hem de SGDP ödeyerek çalışabileceklerdir. Yine 1.10.2008 tarihinden önce emekli olup aylık almaya başlayanlar ile halen sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenlerin kazanılmış hakları da maddede korunmuştur.

VI. YAŞLILIK TOPTAN ÖDEMESİ VE İHYA

5510 sayılı Kanun'un 31. maddesinde, işinden ayrıldığı veya işyerini kapattığı halde yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıya, ödemiş olduğu malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları priminin iadesini düzenlemektedir. Bu hükme göre:

“4. maddenin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan, herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında ise kendi adına bildirilen, (b) bendi kapsamında ise ödediği malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verilir” (m. 31/I).

Toptan ödeme yoluyla tasfiye edilen hizmetler, yeniden sigortalı çalışma halinde istenirse, toptan ödemenin alındığı tarihle yazılı istek tarihi arasında gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek istek tarihini izleyen ayın sonuna kadar Kuruma iade edilirse bu hizmetler ihya edilerek Kanunun uygulanmasında dikkate alınır. Güncelleme sadece Kanunun yürürlük tarihinden itibaren geçecek süreler için yapılır.

VII. GELİRLERİN VE AYLIKLARIN BİRLEŞMESİ

Sigortalı değişik sigorta dallarından aynı anda birden çok yardıma hak kazanmışsa, nasıl hesaplanacağı konusu, 5510 sayılı Kanun'un 54. maddesinde, 506 sayılı Kanun'daki düzenlemeye benzer biçimde²³ düzenlenmiştir.

a) Gelirlerin Birleşmesi

- Sürekli iş göremezlik geliriyle birlikte ölen eşinden dolayı da gelire hak kazanan eşe her iki geliri,

- Ana ve babadan ayrı ayrı gelire hak kazananlara, yüksek olan gelirin tamamı, az olanın yarısı,

- Birden fazla çocuğundan gelire hak kazanan ana ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren ilk iki dosyadan yüksek olan gelirin tamamı, düşük olan gelirin yarısı,

- Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm gelirine hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak geliri,

- Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de gelire hak kazananlara tercih ettiği geliri,

bağlanır (5510. s. K. m. 54/I-b).

b) Aylıkların Birleşmesi

- Hem malullük, hem de yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya sadece bunlardan yüksek olanı, aylıkları eşitse sadece yaşlılık aylığı bağlanır.

- Malullük, vazife malüllüğü veya yaşlılık aylığı ile birlikte, ölen eşinden de ölüm aylığına hak kazanan sigortalıya her iki aylık bağlanır.

- Ana ve babasından ayrı ayrı ölüm aylığına hak kazanan çocuklara yüksek olan aylığın tamamı, düşük olan aylığın yarısı bağlanır.

- Birden fazla çocuğundan ayrı ayrı ölüm aylığına hak kazanan anne ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren iki dosyadan ayrı ayrı aylık bağlanır. Ancak bunlardan yüksek olanın tamamı, daha düşük olanın da yarısı dikkate alınır.

- Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm aylığına hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak aylığı,

- Bu Kanuna göre vazife malüllüğü aylığı almakta iken, tekrar sigortalı olanlardan hem vazife malüllüğüne hem de malüllük aylığına hak kazananlara bu aylıklardan yüksek olanı, aylıkları eşitse yalnızca vazife malüllüğü aylığı, bunlardan hem vazife malüllüğü hem de yaşlılık aylığına hak kazananlara, bu aylıkların her ikisi,

- Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de aylığa hak kazananlara tercih ettiği aylığı,

bağlanır (5510. s. K. m. 54/I-a).

c) Gelir ve Aylıkların Birleşmesi

Burada sigortalı iş kazası meslek hastalığı sigortasından kazandığı gelir yanında ayrıca, malullük aylığına veya yaşlılık aylığına da hak kazanmaktadır. Hatta bazen üçüne birden hak kazanabilir. 5510 s. Kanun m. 54/I-c: "Malüllük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malüllüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malüllük, vazife malüllüğü veya yaşlılık aylığının yarısı bağlanır." Bu durumda sigortalıya bunlardan yüksek olanın tamamı, düşük olanın da yarısı bağlanmaktadır. Gelir ve aylık eşitse, iş kazası meslek hastalığı sigortasından bağlanan gelirin tamamı, aylığın ise yarısı bağlanır.

5510 s. Kanun'un 54. maddenin son fıkrasında, ikiden fazla gelir veya aylık söz konusu olunca, uygulanacak kuralı bir kez daha dile getirmektedir. Buna göre "...bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkân veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanır, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazandıktan itibaren bir ay kadar düşer".

Görüldüğü gibi yukarıda ayrı ayrı ele alınan şıklar burada bir de temel kural olarak ifade edilmiştir. Ancak en fazla ödemeye imkân veren iki dosyadan doğan hakların hangi ölçüde dikkate alınacağına değinilmemiştir. Buradaki ölçünün "yüksek olanın tamamı, düşük olanın yarısı" olduğunu düşünüyoruz. Zaten daha önceki şıklarda da bu çözüm benimsenmişti.

VIII. GELİR VE AYLIKLARIN DÜZELTİLMESİ, ÖDENMESİ, GÜNCELLENMESİ

Sigortalı veya hak sahibinin durumları, bağlanan gelir ve aylıkları yeniden gözden geçirilmesini gerektirecek biçimde değişirse, gelir ve aylıklar, değişikliğin meydana geldiği tarihten sonraki ödeme döneminden başlamak üzere, yeni duruma uyacak biçimde gözden geçirilir ve düzeltilir (m. 55/I).

Sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanan gelir ve aylıklar her ay peşin olarak ödenir. Gelir ve aylıkların ödeme dönemleri, ödeme tarihleri, ödeme şekli ve ödeme yerleri Kurumca belirlenir (m. 55/VI).

Gelir ve aylıklar, her yılın Ocak ve Temmuz tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir (m. 55/II).

IX. GELİR VEYA AYLIK BAĞLANMASINI ENGELLEYEN HALLER

Hak sahibinin bazı olumsuz davranışlarının sosyal güvenlik haklarını etkileyip etkilemeyeceği sosyal güvenlik hukukumuzun tartışmalı konularından biridir. Medeni Kanun'da ayrı ayrı düzenlenmiş olan, mirasçılıktan çıkarma (MK. m. 510), mirastan yoksunluk (MK. 578), mirası red (MK. m. 605), durumlarının bu duruma neden olan, hak sahiplerinin sosyal güvenlik sisteminde öngörülen haklarını ne ölçüde etkileyeceği belirsizdir²⁴. SSK bu konuyu düzenlememiş, ancak 1981 tarihli, 2917 sayılı Genelge "Sigortalıyı kasten ve haksız yere öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kimselerin hak sahibi olamayacaklarına" ilişkin bir hükme yer vermiştir. Buna karşılık 5434 sayılı Kanunun 77. maddesi Medeni Kanunda yer alan bazı hallerde, hak sahibine ölüm aylığı bağlanamayacağını vurgulamaktadır²⁵. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2005 tarihli bir kararında sigortalıyı kasten öldüren eşe, ölüm aylığı bağlanamayacağına karar vermiştir²⁶.

İşte bu önemli konu 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinde açıkça düzenlenmiştir:

Ölen sigortalının hak sahiplerinden;

a) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale veya malûl duruma getirdiği,

b) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmamış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlediği veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları,

hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir veya aylık ödenmez. Ödenmiş bulunan gelir ve aylıklar, 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

56. m.'nin II. fıkrasına göre, eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

Maddedeki bentler ve fıkralar birbiriyle uyumsuzdur. (a) ve (b) bentlerinde hak sahibinin sigortalıya yönelik suç oluşturan davranışları dolayısıyla gelir ve aylıktan mahrum kalması düzenlenmiş, diğer fıkra ve bentler de ise gelir veya aylığın ödenmeyeceği çok farklı iki duruma değinilmiştir: Sonraki eşten de aylığa hak kazanma, boşandığı eşiyle birlikte yaşama²⁷.

X. SONUÇ

1. 5510 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığına hak kazanma şartları açısından farklı sigortalı grupları ortaya çıkmıştır. 5510 sayılı Kanunun 28. maddesi ile emekli olma bakımından mevcut emeklilik koşulları yanında üç yeni grup daha getirilmiştir:

a) 1.10.2008–31.12.2035 tarihleri arasında, kadınlar 58, erkekler 60 yaşını doldurmakla emekli olabileceklerdir (5510 s.K. m. 28/II-a). Prim ödeme gün sayısı ise işçiler için 7200 gün, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri için ise 9000 gündür.

b) 1.1.2036-31.12.2047 tarihleri arasında işçiler için 7200 gün, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri için 9000 gün prim ödeyerek ve yaş da kademeli olarak kadınlarda 58 ve erkeklerde 60'dan herkes için eşit olarak 65'e yükseltilmektedir (m. 28/2-b,1-6).

Mevcut sosyal güvenlik yasalarındaki farklı emekli olma şartları ve bunlarla ilgili geçiş sürecinin de devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda uygulamada yaşlılık aylığı ile ilgili bir kaos yaşanacağı açıktır.

c) İlk kez 1.1.2048 tarihinden sonra işçiler için 7200 gün, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri için ise 9000 gün prim ödenmesi ve kadın ve erkek ayırım olmaksızın 65 yaşının doldurulması ile emekli olunabilecektir (m. 28/2-b, 7).

Mevcut sosyal güvenlik yasalarındaki farklı emekli olma şartları ve bunlarla ilgili geçiş sürecinin de devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda uygulamada yaşlılık aylığı ile ilgili bir kaos yaşanacağı açıktır. Sosyal güvenlikte norm ve standart birliği sağlanması amacıyla çıkarılan 5510 sayılı Kanun ile çalışanların (işçi, bağımsız, kamu görevlisi) yaşlılık aylığına hak kazanmaları konusunda farklı kurallar getirildiğini görüyoruz. Bu düzenlemelerle sosyal güvenlikte norm ve standart birliği sağlanamamıştır. Aksine, kamu görevlileri 5510 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce ve sonra çalışanlar olarak ayrılmış ve farklı hükümlere tabi tutulmuşlardır. Kamu görevini yerine getirenlerin eski çalışan-yeni çalışan olarak ayrılarak farklı kurallar getirilmesi Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasa Mahkemesi'nin 15.12.2006 tarihli iptal kararına aykırıdır.

2. 5510 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığının hesaplanmasında değişiklik yapılmıştır. Bu Kanuna göre aylık, ortalama aylık kazancın aylık bağlama oranı ile çarpılması sonucu bulunur. Ortalama aylık kazancı belirlemek için, her yıla ait kazanç o yıla ait güncelleme katsayısı ile güncellenir. Güncellenen yıllık kazançlar toplanıp toplam prim gün ödeme sayısına bölünerek günlük miktarı bulunur. Çıkan sonuç otuz ile çarpılarak ortalama aylık kazanç saptanır. Aylık bağlama oranı sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanacaktır. Ancak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınacaktır (Geç. m.2/1-b).

Yani, yaşlılık aylığı bağlanmasında, sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok daha sonraki dönem için daha az oranda aylık bağlanması sistemi terk edilerek her yıl için sabit bir oran belirlenmiştir. Ancak, bu sistemle aylık bağlama oranları düşürülmüştür ve bu düzenlemeden

en fazla da Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak çalışanlar etkilenecektir. Emekli Sandığına tabi olanlar 25 yıl karşılığı olarak % 3 üzerinden aylığa hak kazandıkları için % 2'lik aylık bağlama oranı bu gruptakiler için bir geriye gidiştir. Sonuç olarak, aylık bağlama koşulları bu yeni düzenlemelerle ağırlaştırılmış ve bu da tüm çalışanlar aleyhine olmuştur.

3. Çalışanların hak kaybının doruğa çıktığı nokta ise, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra (1.10.2008) ilk defa çalışmaya başlayacak olan işçiler ve kamu görevlileri için sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışma imkanının kaldırılması olmuştur. Bu kişiler emekli olduktan sonra yeniden çalışmaları halinde emekli aylıkları kesilecektir. Bu da Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınmış olan çalışma hakkının kişilerin elinden alınması anlamına gelmektedir. 5510 sayılı Kanun'daki bu düzenlemelere karşı Anayasa Mahkemesi tarafından yine iptal kararı verilmesi olasıdır.

DİPNOTLAR

- 1 RG. 16.6.2006, 26200.
- 2 RG, 30.12.2006, 26392, 5. M.
- 3 Bütçe Kanunu m. 30 f. 4: "5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 108 inci maddesindeki "1/1/2007" ibaresi "1/7/2007" olarak uygulanır", Kanun No: 5565, Kabul Tarihi: 26.12.2006, RG. 29.12.2006 M, 26391. 5510 s. Yasa'nın yürürlüğe girişi Bütçe Kanunu ile yapılmıştır. Oysa, Anayasa'nın 161. maddesinin 4. fıkrası'na göre, "Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz".
- 4 5655 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Kabul Tarihi: 9.5.2007, RG. 20.05.2007, No. 26527. Bu Kanunun 1. maddesi'ne göre, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun "108'inci maddesindeki "1/1/2007" ibaresi "1/1/2008" olarak değiştirilmiştir.
- 5 RG. 28.12.2007, 26740 M.
- 6 17.4.2008 tarihli ve 5754 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (RG. 8.5.2008, 26870).
- 7 5510 sayılı Kanunun yürürlüğüne ilişkin bir eleştiri için bkz.: Okur, Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, s. 41-43.
- 8 RG 16.06.2006, 26200.
- 9 Sözer, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Sosyal Sigortalara İlişkin Hükümleri Üzerine, s. 131.
- 10 Bilindiği gibi 08.09.1999 tarih ve 4447 sayılı Kanunun 17. maddesi ile 506 sayılı Kanuna eklenen geçici 81. madde ile yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları açısından 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar için bir geçiş dönemi öngörülmüştür. 4447 s. Yasa ile yapılan değişiklikler konusunda

- ayrıntılı bilgi için bkz.: Güzel, 4447 Sayılı Kanun İle 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Son Değişiklikler, s. 1833- 1862.
- 11 Bunların hakkı saklı tutulmuştur. Ayrıntılı bilgi ve geçiş dönemi tabloları için bkz.: Güzel/Okur/Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 434-441.
- 12 4447 sayılı Yasa ile ilgili bu geçiş dönemine ilişkin düzenlemelerin değerlendirilmesi için bkz.: Tuncay/Ekmekçi, Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, s. 356-360; Güzel/Okur/Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 433-439; Güzel/Okur, Yaşlılık Aylığının Son Mağdurları 09.09.1999-22.05.2002 Kuşağı, s. 25-26; Şakar, Sosyal Sigortalar Uygulaması, s. 254-261.
- 13 Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 111.
- 14 Kanun Tasarısının ilk şeklinde 1.1.2036'dan 1.1.2075'e kadar kademeli artış düzenlenmişti. 2075 yılında emeklilik yaşının kadın ve erkek için 68 olması öngörülmüştü. Bu düzenleme ve eleştirisi için bkz.: Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 110 vd.
- 15 Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 110.
- 16 Bu hazırlığın son derece yetersiz olduğu doktrinde sürekli vurgulanmıştır: Okur, Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Taslaklarına İlişkin Bir Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor; Okur, Emeklilik Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanun Tasarı Taslağı'na İlişkin Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor; Okur, Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi, Türk-İş'e sunulan rapor; Okur, s. 53-55; Alper, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları, s. 33-45; Işıklı, Sosyal Güvenliğin Sonu mu? 46-52; Sözer, Ali Nazım, Genel Sağlık ve Emeklilik Sigortası Sistemleri ile Sosyal Yardım ve Hizmetler Kanun Tasarı Taslakları Hakkında, s. 56-60; Tozan, Sosyal Güvenlik Reformu Adı Altında Yapılan Düzenlemeler Sistemin Sorunlarını Çözecek mi?, s. 35-37; Gönencan, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları, s. 38-41; Tuncay, Reform Projesinin Değerlendirilmesi, s. 4,17; Ekmekçi, Emeklilik Sigortası Kanunu Tasarısı Taslağı Üzerine, s. 9-14; Güzel, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, s. 61-76; Güzel, Sosyal Güvenliğin Evrensel Değerleri ve Yeni Liberal Reformlar, s. 40- 47.
- 17 Bkz. Şakar, SSK'lıların Adı "4/a'lı" Oldu!, s. 94-95.
- 18 Yaşlılık aylığının hesaplanması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Başterzi, Yaşlılık Sigortası, s. 257 vd.
- 19 Caniklioğlu, Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s.177.
- 20 Caniklioğlu, Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s. 177.
- 21 81. maddenin (e) bendine göre:
Yaşlılık aylığı almakta iken bu Kanuna tabi bir işte çalışanlara uygulanacak sosyal güvenlik destek primi oranı (a), (c) ve (f) bentlerinde belirtilen prim oranlarının toplamı kadardır. Sigortalı ve işveren hissesi bu bentlerde belirtilen oranlarda olacaktır.
(a) bendinde malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi düzenlenmiştir. Oranı %20'dir. %9'unu sigortalı, %11'ini işveren ödeyecektir.
(c) bendinde İş Kazası ve Meslek Hastalığı sigortası primi düzenlenmiştir. Oranı %1-6,5'dir. Tamamını işveren ödeyecektir.
(f) bendinde Genel Sağlık Sigortası prim oranına yer verilmiştir. Oranı %12,5'dir. Bunun %5'ini sigortalı, 7,5'ini de işveren ödeyecektir.
Toplam Sosyal Güvenlik Destek Primi oranı %39-33,5 arasında değişmektedir. Bunun %14'ünü sigortalı (9+5), %33,5-39'unu da (11+1-6,5+7,5) işveren ödeyecekti. 506 sayılı Kanun'da %30 olan oran 5510 s. Kanun'da %33,5-39'a çıkarılmıştı. 506 s.

- Kanunda sigortalı hissesi %7,5, işveren hissesi %22,5 iken, şimdi bu oran sigortalı için %14'e, işveren için de %19,5-25'e çıkarılmıştı.
- 22 Okur/Ergin, 5510 sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 Tarihli Taslağın Değerlendirilmesi, s. 1456.
- 23 Bu konuda 506 s. Kanundaki düzenleme için bkz.: Güzel/Okur/Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 423, 506-507, 538-539.
- 24 Bu konulardaki tartışmalar için bkz.: Güzel/Okur/Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 516-517; Şakar, Sigortalıyı Öldüren Ölüm Aylığı Alabilir mi?, s. 24-27.
- 25 Bu haller, sigortalının (iştirakçinin) kasten veya haksız yere öldürülmesi, öldürmeye teşebbüs edilmesi, malul hale getirilmesi, sigortalıya (iştirakçiye) veya ailesine karşı ağır bir cürüm işlenmesi, kanuni görevlerini yerine getirmeme dolayısıyla mirastan mahrum edilmesidir.
- 26 YHGK'nun 15.06.2005 t., 10-364/390 sayılı kararı. Karar ve karara katılan görüşü için bkz. Şakar, Sigortalıyı Öldüren Ölüm Aylığı Alabilir mi?, s. 26-27.
- 27 Bkz. Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 131; Okur/Laçiner, Reform Sonrasında Yaşlılık Aylığı Koşulları, s. 74.

KAYNAKÇA

- Akın, Levent, "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Tek Çatı Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme", Türk-İş D., Temmuz-Ağustos 2004, s. 61-66.
- Akın, Levent, Tek Çatı Öncesi ve Sonrasında İsteğe Bağlı Sigortalılık, Mercek, Temmuz 2006, s. 165-182.
- Alper, Yusuf, "Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform: Temel Esaslar ve Tartışmalar", İşveren D., Kasım 2005, s. 54-59.
- Alper, Yusuf, "Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları", Türk-İş D., Temmuz-Ağustos 2004, s. 33-45.
- Alper, Yusuf, Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform: Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve Kurumsal Değerlendirme Analizi, Mercek, Temmuz 2006, s. 40-55.
- Ancı, Kadir, "Primsiz Ödemeler Kanunu'nun Getirdikleri", İşveren D., Ocak-Şubat-Mart, 2005, s. 80-82.
- Ancı, Kadir, Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı'nın Genel ilkeleri, İşleyişi, Yeterliliği Sorunu, Mercek, Temmuz 2006, s. 112-122.
- Başterzi, Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayınları, Yayın No:275, Ankara 2006.
- Başterzi, Fatma, Türk Emeklilik Sisteminde Reform, Mercek, Temmuz 2006, s. 183-197.
- Caniklioğlu, Nurşen, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri", Galatasaray Üniversitesi-İstanbul Barosu Sempozyumu, İş Hukuku Uygulama Sorunları ve Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma, İstanbul 2006 (Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri), s. 151-192.
- Caniklioğlu, Nurşen, Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları, Türkiye ve Almanya'da Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri 7-8 Aralık 2006, Sunulan tebliğ.
- Dalbay, Özkan, Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK) Tabi Çalışanlar Açısından Yeni Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi, Mercek, Temmuz 2006, s. 56-62.

- Ekmekçi, Ömer, “Emeklilik Sigortası Kanunu Tasarısı Taslağı Üzerine”, Toprak İşveren D., Mart 2005, s. 9-14.
- Gerek, Nüvit, “Sosyal Güvenlik Reformu mu, Yoksa Sosyal Güvenlik Çıkmazı mı?”, TÜHİS, Kasım 2005, s. 1-20.
- Gönencan, Zahit, “Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları”, İşveren D., Kasım 2005, s. 38-41.
- Güzel, Ali, 4447 Sayılı Kanun ile 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Son Değişiklikler, Nuri Çelik'e Armağan, II. Cilt, İstanbul 2001, s. 1833- 1862.
- Güzel, Ali, Sosyal Güvenliğin Evrensel Değerleri ve Yeni Liberal Reformlar, TES-İŞ D., Kasım 2006, s. 40- 47.
- Güzel, Ali, Türk Sosyal Güvenlik sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, Çalışma ve Toplum, 2005/4, s. 61-76.
- Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza, Yaşlılık Aylığının Son Mağdurları 09.09.1999-22.05.2002 Kuşağı, İşveren D., Ağustos 2002, s. 25-26.
- Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2008.
- Işıklı, Alpaslan, “Sosyal Güvenliğin Sonu mu?”, Türk-İş D., Temmuz-Ağustos, 2004, s. 46-52.
- Kılıçdaroğlu, Kemal, “Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılanması”, Türk-İş D., Temmuz-Ağustos 2004, s.26-32.
- Okur, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Reform Yasa Taslaklarına İlişkin Bir Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor, İstanbul 2005.
- Okur, Ali Rıza, Emeklilik Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanun Tasarı Taslağı'na İlişkin Değerlendirme, 2003 tarihli Kanun hakkında İstanbul Barosuna sunulan rapor.
- Okur, Ali Rıza, “Çok Çatı, Tek Çatı, Yok Çatı”, Türk-İş Dergisi, Ağustos 2004, Sayı 362.
- Okur, Ali Rıza, “Sosyal Güvenlikte Neler Oluyor”, Güncel Hukuk, Şubat 2005, Sayı 14.
- Okur, Ali Rıza, “Çatıdan Temele Sosyal Güvenlik Reformu”, İşveren, Şubat 2005.
- Okur, Ali Rıza, “Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun Dönemli Sigorta Dalları”, Çalışma ve Toplum, 2006/1, (Sosyal Güvenlik Reformu), s. 106-146.
- Okur, Ali Rıza, Sorunları ile Gelen Reform, Mercek, Temmuz 2006, s. 17-30.
- Okur, Ali Rıza, Genel Sağlık Sigortası, 11 Haziran 2005, Galatasaray Üniversitesinde Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma Seminerine sunulan tebliğ.
- Okur, Ali Rıza, Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, İşveren Dergisi, Mayıs 2008, s. 41-43.
- Okur, Ali Rıza/Ergin, Hediye, Tek Çatı Tek Yasadan, Tek Çatı Çok Yasaya, İşveren D., Aralık 2006, s. 32-39.
- Okur, Ali Rıza/Ergin, Hediye, 5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 Tarihli Taslağın Değerlendirilmesi, Legal İSGHD, 2007, Sayı:16, s. 1441-1470.
- Okur, Ali Rıza/Laçiner, Hediye, Reform Sonrasında Yaşlılık Aylığı Koşulları, TES-İŞ D., Kasım 2006, s. 66- 75.
- Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ankara 2005, Başbakanlık.
- Sözer, Ali Nazım, “Genel Sağlık ve Emeklilik Sigortası Sistemleri ile Sosyal Yardım ve Hizmetler Kanun Tasarı Taslakları Hakkında”, Türk-İş D., Temmuz-Ağustos, 2004, s. 56-60.
- Sözer, Ali Nazım, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Sosyal Sigortalar İlişkin Hükümleri Üzerine (506 SK. Bakımından Kısa Bir Değerlendirme), Mercek, Temmuz 2006, s. 127-143.
- Şakar, Müjdat, “Sigortalıyı Öldüren Ölüm Aylığı Alabilir mi?”, Yaklaşım, Ekim 2005, s.24-27.
- Şakar, Müjdat, SSK'lıların Adı “4/a'lı” Oldu, Mercek, Temmuz 2006, s. 86-100.
- Şakar, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 8. Bası, İstanbul 2006.
- Tozan, Celal, “Sosyal Güvenlik Reformu Adı Altında Yapılan Düzenlemeler Sistemin Sorunlarını Çözecek mi?”, İşveren D., Kasım 2005, s. 35-37.
- Tuncay, Can/Ekmekçi, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, İstanbul 2008.
- Tuncay, Can, “Türk Emeklilik Sisteminde Reform Projesinin Değerlendirilmesi”, Çimento İşveren, Mart 2005, s. 4-17.
- Tuncay, Can, Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişkinine Dayanmayan Sigortalılık, Mercek, Temmuz 2006, s. 68-75.